

MEMO

Aan : College van BenW
Van : R. Beugels afdeling Wonen en Ondernemen
Onderwerp : Onderzoek Energiebedrijf Koggenland
Datum : 28 november 2019
Zaaknummer : ZK19003488

Inleiding

In de raadsvergadering van 7 oktober 2019 is een motie aangenomen over het uitvoeren van een onderzoek naar de mogelijke realisering van een gemeentelijk energiebedrijf. Het college wordt verzocht om:

1. de mogelijkheden van een eigen (Koggenlands) Energiebedrijf te onderzoeken;
2. te onderzoeken wat er nodig is om met een eigen energiebedrijf een zonneweide te exploiteren;
3. te onderzoeken in hoeverre een eigen energiebedrijf energie kan aanbieden aan de eigen ondernemers en inwoners van de gemeente;
4. te onderzoeken wat de mogelijkheden voor onze inwoners zijn om als investeerder te participeren in een duurzaam energieproject, zoals een zonneweide;
5. de uitkomsten aan de raad mee te delen voordat de provincie met een uitgewerkt verzoek voor een zonneweide aan de Jaagweg indient.

Deze memo vormt een eerste aanzet om richting te geven aan het antwoord van het college aan de gemeenteraad. Een aantal mogelijke scenario's voor een energiebedrijf is geschetst. Overigens wordt er in de motie alleen gesproken over de opwek van duurzame energie door middel van zonneparken. Het is ook mogelijk om duurzame energie op andere manieren op te wekken, zoals met windturbines. Tot slot kan de warmtetransitie ook een aanleiding zijn om een gemeentelijk energiebedrijf op te richten.

Klimaatakkoord en uitwerking in RES

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat Nederland in 2050 energieneutraal is. Hiervoor worden de Regionale Energiestrategieën (RES) vastgesteld. Aandachtspunt in de keuze voor wel of geen energiebedrijf is het traject rond de RES. Enerzijds kan er gewacht worden op de RES. De opgave en de lokale uitwerking van het bod is immers nog niet duidelijk. Als de RES vastgesteld is (en het Rijk akkoord is gegaan met het regionale bod) kan een gemeentelijk energiebedrijf een aanjager/ontwikkelaar zijn van duurzame energieprojecten. De gemeente neemt dan duidelijk de regie in handen en zorgt ervoor dat de opbrengst terugvloeit naar de gemeentelijke kas en/of de samenleving.

Anderzijds weten we dat er een opgave aan zit te komen. Dat kan juist een reden zijn om vooruitlopend op de RES een energiebedrijf op te richten. Op het moment dat de RES is vastgesteld, is de organisatie opgetuigd en kan er snel ingesprongen worden op mogelijke ontwikkelingen. Overigens geldt dit niet alleen voor de opgave vanuit de RES, maar speelt dit ook voor de opgave vanuit het Pact 7.1. Hierin is als ambitie opgenomen om in 2040 Westfriesland energieneutraal te krijgen.

D19.011296

Scenario 1: Energiebedrijf gericht op Jaagweg (alleen zonne-energie)

Uit de motie blijkt dat de zonneweide Jaagweg (voormalige locatie Distriport) een aanleiding is een onderzoek te laten uitvoeren naar een gemeentelijk energiebedrijf. Op deze locatie is de provincie Noord-Holland bezig met een onderzoek naar een de zonneweide. Als gemeente zijn wij alleen bij de voorbereiding en (mogelijk) de vergunningverlening betrokken. Dit is op dit moment nog niet zeker. Op basis van de Elektriciteitswet (artikel 9b lid b) is voor zonneparken groter dan 50 MW voorgeschreven dat de Rijkscoördinatie­regeling gevolgd moet worden. De kans is vrij groot dat de locatie Jaagweg meer dan 50 MW gaat opwekken. Het is echter gebruikelijk dat de uiteindelijke vergunnings­verlening uiteindelijk toch door de gemeente behandeld wordt. Hier kunnen tussen Rijk, provincie en gemeente afspraken over worden gemaakt. Deze afspraken zijn tot op heden nog niet gemaakt.

Als gemeente zijn wij geen eigenaar van de gronden. Dat is de provincie, die de aanbesteding verzorgt van de ontwikkeling van een zonnepark aan een commerciële partij. Er kunnen door ons als gemeente eisen gesteld worden aan social return, zoals het jaarlijks storten van een bepaald bedrag in een gemeenlijk (duurzaamheids)fonds. Ook kan financiële participatie als eis gesteld worden. Het is echter juridisch lastig om dit daadwerkelijk als harde eis in een eventuele vergunnings­procedure af te dwingen. Tot slot is op dit moment nog niet duidelijk hoe de uitwerking van een zonnepark en de selectiecriteria van een ontwikkelaar er uit gaan zien. Social return kan één van de selectiecriteria van een ontwikkelaar zijn.

Het lijkt dus moeilijk om een gemeentelijk energiebedrijf een rol in de ontwikkeling van de locatie Jaagweg te laten spelen. Er zouden dan al afspraken gemaakt moeten worden over het overnemen van een stuk grond of een gedeelte van het ontwikkelde zonnepark. Dan nemen wij als gemeente een rol in de ontwikkeling van het zonnepark.

Als voor dit scenario gekozen wordt, zal een onderzoek zich moeten richten op de manier waarop Jaagweg een bijdrage aan een energiebedrijf kan leveren. Ook kan onderzocht worden hoe dit procesmatig in overleg met de Provincie vormgegeven kan worden.

Scenario 2: Energiebedrijf "breed" (duurzame energie en warmte)

Een andere mogelijkheid is om met een gemeentelijk energiebedrijf op te richten dat zich richt op het aanbieden van duurzame energie en eventueel ook warmte. Het voordeel is dat de gemeente dan zelf initiatieven kan ontplooiën, waarvan de opbrengsten naar de gemeente terugvloeien. Ook kan er, zoals in de gemeente Twenterand, zelf een zonnepark ontwikkeld worden en in beheer genomen worden. De gemeente heeft hier een eigen BV opgericht. De BV heeft de ontwikkeling en aanleg van het zonnepark op zich genomen. Een ander voordeel van een "breed" energiebedrijf is dat er een faciliterende rol aangenomen kan worden, bijvoorbeeld door duurzame initiatieven te faciliteren. Te denken valt aan initiatieven waar wel draagvlak voor is, maar geen kennis of financiën om het initiatief daadwerkelijk van de grond te krijgen.

Warmte

Een energiebedrijf kan zich, naast het opwekken en leveren van energie, ook richten op het leveren van warmte. Het doel is om Nederland in 2050 gasloos te laten zijn. In deze warmtetransitie kan een energiebedrijf een bijdrage leveren. Hiervan zijn al diverse voorbeelden. In de stad Groningen is WarmteStad bezig met diverse projecten. Dit bedrijf is opgericht door de gemeente Groningen en het Waterbedrijf Groningen. WarmteStad ontwikkeld onder andere een warmtenet en op verschillende locatie Warmte-Koude-Op­slag (WKO). Hoewel de gemeente Groningen qua inwoneraantal niet te vergelijken is met Koggenland, kan het uitgangspunt van een eigen energiebedrijf voor het leveren van warmte wel toegepast worden.

D19.011296

Scenario 3: Energiebedrijf "smal" (kleinere projecten)

Ook is het een mogelijkheid om een energiebedrijf op te richten dat zich richt op kleinere projecten en waar inwoners en bedrijven in kunnen participeren. Dit zijn bijvoorbeeld kleinere opstellingen van zonnepanelen op dak, kleinere zonneparken op land of kleine windturbines. Hierbij kan aangesloten worden bij het in voorbereiding zijnde zonne-beleid.

Het is de vraag of dergelijke duurzame projecten niet beter door een (lokale) energiecoöperatie gerund kunnen worden. De opbrengsten lijken op het eerste gezicht niet op te wegen tegen de baten. Dit zal een onderzoeksvraag in een uit te voeren onderzoek naar een gemeentelijk energiebedrijf zijn. Als voor dit scenario gekozen wordt, zou ook bekeken kunnen worden of er andere opties zijn dan een eigen energiebedrijf. Te denken valt aan één of meerdere lokale energiecoöperaties, die door de gemeente geïnitieerd worden.

Scenario 4: Ondersteunen van overige initiatieven

Naast een eigen energiebedrijf, zijn er ook andere mogelijkheden voor de overheid om actief te participeren in het opwekken/leveren van lokale duurzame energie.

Een van de bedrijven die hier al bekend mee is, is VanOns. Dit bedrijf is opgericht in het noorden van Nederland. Er zijn drie provinciale koepels van lokale energiecoöperaties, namelijk van de provincie Groningen (Groninger Energiekoepel), Fryslân (Us Koöperaasje) en Drenthe (Drentse KEI). Die koepels hebben VanOns opgericht. De lokale energiecoöperaties zijn daardoor eigenaar van VanOns. Er zijn ongeveer 100 lokale energiecoöperaties bij aangesloten.

Het doel is lokaal opgewekte duurzame energie te leveren aan lokale inwoners en ondernemers. VanOns is een betaalde organisatie en dus niet afhankelijk van vrijwilligers. De drie noordelijke provincies financieren VanOns voor een gedeelte. Voordeel is dat zij niet afhankelijk zijn van vrijwilligers, zoals een groot aantal lokale energiecoöperaties.

Anderzijds is er de coöperatieve ontwikkelaar Bronnen VanOns. Deze ontwikkelaar, onderdeel van VanOns, is gericht op het realiseren van duurzame projecten. Hier participeren een aantal ontwikkelaars van duurzame energie in. Zij nemen het ontwikkelen van de duurzame energieprojecten voor hun rekening. Dit zijn kleinschalige projecten (zon op dak, kleine windturbines) maar ook grotere zonneparken en windturbines. Uitgangspunt is dat 50% van de duurzame energieproductie in handen komt van lokale partijen door hun mede-eigenaar te maken.

VanOns is op dit moment voornamelijk gericht op de drie noordelijke provincies. Er zijn wel een aantal projecten buiten de provincies (één in de Noordoostpolder en een aantal in Twente) bij VanOns aangesloten. Er zou bekeken kunnen worden in hoeverre Koggenland of eventueel de regio (Westfriesland en/of Noord-Holland Noord) hierbij aangesloten kan worden.

Scenario 5: Geen energiebedrijf

Het is uiteraard ook een optie om geen energiebedrijf op te richten. Niet voor niets zijn de energiebedrijven de afgelopen jaren door de overheid verkocht. Het lijkt dan ook tegenstrijdig om nu als overheid weer een energiebedrijf op te richten. Ook is het de vraag of de gemeente beschikt over de noodzakelijk knowhow/capaciteit binnen het ambtelijke apparaat.

In 2017 is in de gemeente Leeuwarden een onderzoek uitgevoerd naar de wenselijkheid van een gemeentelijk energiebedrijf. De conclusie was dat een energiebedrijf afgeraden wordt. Het ontbreken van knowhow en commitment binnen de organisatie werd als belangrijk aandachtspunt aangegeven. Wel werd een actieve rol van de gemeente bij de energie- en warmtetransitie als positief aangemerkt. De meerwaarde van een energiebedrijf binnen de energietransitie ontbreekt

D19.011296

echter volgens het onderzoek. Leeuwarden heeft vervolgens afgezien van een gemeentelijk energiebedrijf.

Als er gekozen worden om geen energiebedrijf op te richten, dan hoeft de motie niet uitgevoerd te worden. Eventueel zou een onderzoek zich kunnen richten op alternatieve mogelijkheden, bijvoorbeeld andere opties voor de locatie Jaagweg. Er zou dan onderzocht kunnen worden in hoeverre lokale partijen kunnen profiteren van (lokale) duurzame energieprojecten.

Het onderzoek

Een onderzoek naar een energiebedrijf zal zich ook moeten richten op de financiële risico's die de gemeente loopt. Daarbij moet ook in beeld worden gebracht wat er voor nodig is om een energiebedrijf op te richten. Dit geldt voor zowel de financiële kant als de organisatorische kant van het opstarten van energiebedrijf. Wat de gevolgen voor het ambtelijk apparaat zijn, kan pas in beeld gebracht worden als een keuze is gemaakt of, en zo ja, hoe een gemeentelijk energiebedrijf opgericht gaat worden. Op dit moment is niet in te schatten welke capaciteit er nodig is. Gezien de complexiteit van de vraag en de beschikbare ambtelijke capaciteit, zal een onderzoek extern uitgezet moeten worden.

Proces scenario

Het verdere proces kan er als volgt uitzien:

1. uw college maakt een keuze voor één of (een combinatie van) meerdere van de scenario's;
2. deze memo met uw keuze wordt in het Presidium en daarna in de Gemeenteraad besproken;
3. de gemeenteraad geeft het wenselijke scenario of scenario's aan;
4. de onderzoeksoopdracht voor het gewenste scenario wordt uitgewerkt. Het onderzoek wordt extern uitgezet. De kosten van een onderzoek worden tussen de € 15.000 en € 25.000 geschat;
5. de uitkomsten van het onderzoek worden teruggekoppeld aan de gemeenteraad.